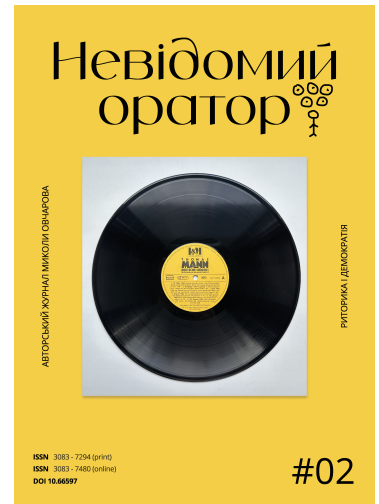

АВТОРИТАРНА РИТОРИКА: АНАТОМІЯ МАНІПУЛЯЦІЇ

Автор: Микола Овчаров

21 квітня 2026

DOI: <https://doi.org/10.66597/unknown-orator.2026.2.02>

Більше інформації про журнал
<https://journal.ovcharov.institute/>

АВТОРИТАРНА РИТОРИКА: АНАТОМІЯ МАНІПУЛЯЦІЇ

Автор: Микола Овчаров

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена системному аналізу авторитарної риторики як інструменту маніпуляції та придушення критичного мислення. Автор виокремлює фундаментальні характеристики авторитарного дискурсу: чорно-біле мислення, категоричність суджень, односпрямованість комунікації та відсутність плюралізму. На прикладах промов Фіделя Кастро та Дін Сюесяна (віцепрем'єр Китаю) демонструються ключові маркери авторитарної риторики: обов'язкове згадування лідера, апеляція до авторитету, надмірна емоційність замість аргументації, звинувачення «інших» та цинічне ставлення до людського життя. Особливу увагу приділено головному закону пропаганди — повторенню як методу створення ілюзії істини. Автор аргументує, що авторитарна риторика не є пережитком минулого: вона активно проникає в демократичні суспільства через популізм, спрощення складних питань до примітивних опозицій та культивування страху перед «іншими». Стаття наголошує на необхідності розвитку критичного мислення та риторичної культури як громадянської навички розпізнавання маніпулятивних технік. Розпізнавання п'яти маркерів авторитарної риторики представлено як практичний інструмент захисту демократії та індивідуальної свободи мислення.

КЛЮЧОВІ СЛОВА

авторитарна риторика, маніпуляція, пропаганда, чорно-біле мислення, культ лідера, популізм, критичне мислення, плюралізм, емоційність, повторення, Фідель Кастро, Сі Цзіньпін, маркери авторитаризму, риторична культура, демократія

Вузьке мислення як основа

Авторитарна риторика першочергово вирізняється вузьким, чорно-білим мисленням. Вона орієнтується лише на один вектор — єдино правильний напрям мислення, визначений єдиною правильною системою цінностей. Це обмежує

розвиток і знижує якість комунікації, оскільки не передбачає дискусії та всебічного розгляду питань, притаманних демократичному ладу.

Авторитарна влада не дозволяє багатогранного мислення. Саме авторитарна риторика відповідає за те, щоб не виникало широкого погляду на світ — як протилежність до демократичної риторики, яка культивує множинність перспектив.

Приклад: Фідель Кастро

Розгляньмо промову Фіделя Кастро з нагоди 25-ї річниці революції: «Нехай завжди залишиться героїчним лозунгом нашого народу те, чому ми навчилися:

Батьківщина або смерть!»

Тут слово «завжди» не допускає інших сценаріїв розвитку. А історія розвивається нелінійно. «Батьківщина або смерть» — чорно-біле мислення, яке не дає можливості мати місце іншим аргументам, іншим напрямкам розвитку, іншим цінностям, іншому майбутньому.

Категоричність у судженнях — це прояв емоційності. Емоційність за формою є фактором переконання, особливо перед великою аудиторією. Адже що більша аудиторія, то емоційніше вона мислить — але лише за однієї умови: якщо критичне мислення придушене, а інформаційне поле звужене до «правильної лінії» авторитарного лідера або партії.

Авторитарна риторика сьогодні

Може здаватися, що авторитарна риторика — щось із минулого і те, що проявляється зараз, — випадковість. Але насправді це не так. Більша частина планети досі не є демократичною. І навіть у демократичних частинах світу — таких як Європа чи Америка — проявляється ультраправа або ультраліва риторика.

Часто популісти й авторитарні лідери отримують владу словом. І своїм словом перешкоджають розвитку суспільства, шкодять риторичній культурі. Це проявляється саме через те, що риторична школа недостатньо міцно стоїть в основі освіти та культури навіть у демократичних суспільствах.

Головний закон пропаганди

Людина схильна погоджуватися з тим, що вже колись чула, із тим, що хоче чути. Тому пропагандисти повторюють одні й ті самі наративи, які апелюють до страхів або бажань людей. І повторюють це роками.

Що більше років повторюються ці наративи, то більше це сприймається як правда. Повторення створює ілюзію істини.

Обов'язкове згадування лідера

Ще одним визначальним фактором авторитарної риторики є обов'язкове згадування лідера або політичної ікони під час промов. Лідери комуністичних і авторитарних режимів завжди згадують свого вождя.

Приклад: Дін Сюесян

Промова Дін Сюесяна, віцепрем'єра Китаю, на саміті ООН COP30 (Белен, Бразилія, 6 листопада 2025):

«Насамперед, я маю честь передати найкращі побажання від голови Сі Цзіньпіна Бразилії за проведення цього саміту. Голова Сі Цзіньпін високо оцінює важливий внесок, зроблений бразильським головуванням у глобальне кліматичне управління, і бажає COP30 повного успіху».

«На кліматичному саміті Організації Об'єднаних Націй 24 вересня голова Сі Цзіньпін урочисто оголосив НВВ Китаю на 2035 рік, що охоплюють усі економічні сектори та всі парникові гази».

Двічі на початку промови — посилання на авторитет лідера. Це типовий маркер авторитарної риторики.

Маркери авторитарної риторики

За якими ознаками визначити авторитарну риторику або її зародження?

- 1. Відсутність плюралізму.** Найголовніший маркер. Немає множинності думок, немає визнання права на іншу позицію.
- 2. Апеляція до власного авторитету.** Постійне цитування лідера, посилання на його мудрість, його бачення як єдино правильне.
- 3. Надмірна емоційність.** Емоційність у голосі та жестах, яка замінює аргументацію. Пафос замість логосу.
- 4. Звинувачення інших.** Меншин, інших народів, інших країн. Захист природного бажання людей відчувати свою невідповідальність за поганий стан країни чи економіки. Люди хочуть почути, що вони ні в чому не винні, а винний хтось інший. І когось іншого буде покарано.

5. Жорстокість і цинізм. Авторитарному оратору байдуже до людських життів, до трагедій. У широкому сенсі — йому байдуже до людини.

Авторитарна риторика не обмежується лише диктаторськими режимами. Вона може проникати в демократичні суспільства через популізм, через спрощення складних питань до чорно-білих опозицій, через культивування страху перед «іншими».

Тому розвиток критичного мислення і риторичної культури — це не просто освітнє завдання, а політичний проєкт захисту демократії. Здатність розпізнавати маркери авторитарної риторики — це громадянська навичка, необхідна кожному.

Джерела:

1. *Castro F. Speech to the OLAS Conference [Електронний ресурс] / Fidel Castro. – Havana, 10 August 1967. – Режим доступу:*
<https://www.marxists.org/history/cuba/archive/castro/1967/08/10.htm>
2. *Ding Xuexiang. Full Text: Address by Chinese Vice Premier Ding Xuexiang at Belem Climate Summit [Електронний ресурс] / Ding Xuexiang // China.org.cn / Xinhua. – 2025. – 7 November. – Режим доступу:*
http://www.china.org.cn/world/Off_the_Wire/2025-11/07/content_118166196.shtml